

Stadsnatuur

Henk Lubberding

Tegenwoordig is de hoeveelheid natuur in de stad vele malen groter dan die op het platteland. Er kunnen verschillende redenen voor zijn, zoals hogere temperaturen tussen de huizen (misschien is er dan toch nog een positief effect van de klimaatsverandering te verwachten), het gebruik van kunstmest en pesticiden en het zeer zuivere gras- en ander zaad dat in de landbouw wordt gebruikt.

De PWG bij fietspad 90 (Fred Reeder)

Het gebrek aan biodiversiteit op het platte land heeft ook geleid tot een sterke verarming van het aantal zoogdieren en insecten. Zoetermeer en een aantal omringende gemeenten hebben dan ook een project gestart met de naam "Bloemrijke bermen". Ook KNNV Zoetermeer heeft hieraan een bijdrage geleverd door bermen bij Zoetermeer te inventariseren. De uiteindelijke bedoeling is het verrijken van de berm biodiversiteit. In een van de komende Nieuwsbrieven zal daarover verslag worden gedaan. Dat bermen heel rijk aan variatie in planten kunnen zijn heeft de

plantenwerkgroep recentelijk weer ervaren, toen de bermen van Lansinghage werden geïnterviewd.

Prachtig die natuur zo dichtbij, maar ook jammer, want dan hoeft het veld niet meer in.

Tuinbericht 8 Het Klimopklokje

Henk Lubberding

Tien jaar geleden hebben we een klimopklokje (*Wahlenbergia hederacea*) uit Engeland

Klimopklokje (Henk Lubberding)

meegenomen, een zeer klein klokje, moeilijk te vinden tussen de rest van de planten. Thuis hebben we het geplant op onze turfbiotoop tussen het veenmos (*Sphagnum spec.*). Vele jaren heeft het daar gevegeteerd, maar sinds twee jaar voelt het zich blijkbaar gelukkig: het groeit als kool.

Klimopklokje komt voor in West-Europa; het is een van de weinige soorten van het klokjesgeslacht *Wahlenbergia* op het noordelijk halfrond. Het geslacht *Wahlenbergia* telt zo'n 150 soorten, de meeste op het zuidelijk halfrond, speciaal in Afrika. Het klimopklokje kwam voor op enkele plekken in Oost

Nederland, o.a. bij Tubbergen, maar is daar sinds 1959 niet meer gevonden.

Het is een 5-30 cm hoge plant van veen en heide, met dunne, liggende stengels en vijfhoekige, hartvormige bladen. De alleenstaande bloemen hebben een lila bloemkroon en klimopklokje bloeit van juni-september.

De actualiteit met een natuurhistorische bril bekeken

Johan Vos

Door mijn meer dan 30-jarige werkervaring als stadsecoloog in dienst van de gemeente Zoetermeer wordt mij regelmatig gevraagd naar het natuurhistorisch verleden van deze groene gemeente. Om die reden zal ik in elke Nieuwsbrief een natuuronderwerp belichten met mijn natuurhistorische bril op. (tekening Marianne Ketting)

Oeverwaluwen in Zoetermeer

Oeverwaluwen profiteren in de regel van menselijke bouwactiviteiten. Vooral opgeworpen grond met aan minstens één kant een stijl talud is een favoriete locatie om er een broedkolonie te stichten. Het hoeft daarom niemand te verbazen dat we in de loop van de groeiperiode van Zoetermeer regelmatig te maken hebben gekregen met broedende oeverwaluwen.

Zo vertelde Peter van Wely in Kwartaalbericht nr. 2 van okt. 1993 over de eerste kolonie oeverwaluwen in het toen nog braakliggende hart van Zoetermeer. Ook van de tragedie uit 1981 waar graafmachines de hellingen, incl. de oeverwaluwen en hun jongen met de grond gelijk maakten, wordt daar melding gemaakt. In die tijd waren we er nog niet aan gewend om in de stad rekening te houden met "natuurwaarden". De stad was het bolwerk van menselijke activiteiten, zeg cultuur en voor natuurbeleving werd je geacht de stad uit te gaan, de duinen of de bossen in. Uiteindelijk heeft de Flora- en faunawet van 2002 hierin verbetering gebracht wat overigens niet wil zeggen dat het daarna nooit meer mis is gegaan.

Nestingangen bij grondverzet
(Archief Johan Vos)

Eind jaren '80 vond wederom grootschalig grondverzet plaats in het gebied waar de Floriade '92 was voorzien. En ook daar grepen oeverwaluwen hun kans. De vogelwerkgroep inventariseerde indertijd het toekomstige Floriade-terrein en meldde de broedgevallen bij de gemeente. Uiteindelijk moesten ook deze hopen grond verwerkt worden maar dat gebeurde toen gelukkig nadat de jonge vogels

Oeverwaluwwand op het vogeleiland in het
Westerpark (Archief Johan Vos)

waren uitgevlogen. In de periode 1980 – 1990 was het inzicht gegroeid dat kunstmatig opgeworpen wanden in de stedelijke omgeving wellicht een oplossing konden bieden voor de aan hun broedplek trouwe oeverwaluwen. Er bestonden toen al goed functionerende voorbeelden in het land en dat was voor mensen van de vogelwerkgroep reden om contact op te nemen met de gemeente.

Dat die wand op het vogeleiland in het Westerpark zou moeten komen leek volslagen logisch. Dat er toen al gauw

kritische geluiden te horen waren over deze locatie kunt u nalezen in de oude KNNV-

kwartaalberichten uit die periode. De kern van de kritiek was dat een opgroeiend park geen ideaal biotoop is voor een vogel die gewend is om te broeden in een kaal, reliëfrijk, dynamisch landschap. In de winter van 1990/1991 werd met behulp van vele vrijwilligers en de steun van de gemeente op het vogeleiland in het Westerpark een oeverwaluwwand gebouwd. Op 10 april 1991 werd de wand officieel “geopend”. In het boek “Natuur naast de deur” uit maart 1992 schreef wethouder Lennie Huizer indertijd over “een monument van uitstekende samenwerking”, en als de oeverwaluwen willen meewerken “een levend monument”. Zover is het echter nooit gekomen. De oeverwaluwen bleven weg en tot overmaat van ramp stortte ook nog eens het grootste deel van de wal in. De degelijke verankering was blijkbaar toch niet bestand tegen de elementen! Afgesproken werd dat er voorlopig geen actie ondernomen zou worden om de wand te herbouwen, tenzij de oeverwaluwen daar zelf aanleiding toe zouden geven.

Dat gebeurde niet en langzaam verdween de belangstelling voor dit “monument”.

Eind jaren '90 werd begonnen met het bouwrijp maken van de grond ten behoeve van de wijk Oosterheem. En ja hoor, ook hier verschenen weer oeverwaluwen die in de steile taluds van de vele gronddepots hun nestgangen uitgroeven. Tijdens vogellessen, die in schooltijd werden gegeven werden de klassen indertijd meegenomen om de in en uitvliegende zwaluwen zelf te observeren.

Wand in onderhoud (Archief Johan Vos)

In 2008 ontstond de mogelijkheid om met externe subsidie wederom een kunstmatige oeverwaluwwand te realiseren, dit keer in de oksel van de Verlengde Australiëweg ter hoogte van het park-o-duct, de groene verbinding naar het van Tuylsportpark.

Deze nieuwe muur werd in 2009, direct na de oplevering al door de oeverwaluwen ontdekt en in gebruik genomen. Of de vogels hebben geweten dat de gemeente Zoetermeer in 2008 de nationale stadsvogelprijs had gewonnen!

Ook de resultaten van dit jaar zien er goed uit: Marja Kreike meldt 78 gebruikte gangen.

Dit aantal van 78 geeft het minimum aan legsels. Er zijn vaak twee legsels en zelfs (ook dit jaar) drie legsel bij goede omstandigheden, meldde zij.

Omdat de zwaluwen, ondanks deze mooie voorziening, toch steeds op zoek zullen gaan naar nieuwe, tijdelijk geschikte plekken blijft oplettendheid geboden. Werk aan de winkel dus, zowel voor de

Wand en wijk in aanbouw (Archief Johan Vos)

vogelwerkgroep als voor de gemeente.

Het onderstaand bericht uit 2012 toont dat mooi aan:

Ook een natuurlijke oeverwaluwwand in het Zoetermeerse Buytenpark vroeg veel aandacht, tot vandaag toe. Alle betrokken partijen toonden hun goede wil, maar intussen is het aantal aanwezige oeverwaluwen van ca. 70-80 gedaald tot ca. 20-30. De zwaluwen graven hun holen op de zand- en grondhopen rond de nieuwe volkstuinen in het Buytenpark. Daar rijden ook zware graafmachines en tractoren rond. Er zijn/waren goede afspraken gemaakt, nu wordt gecontroleerd of die inderdaad zijn nagekomen.

Natuurgidsencursus

IVN

IVN Zoetermeer organiseert vanaf februari 2015 een natuurgidsencursus die duurt tot en met juni 2016. De cursus bestaat uit circa 25 theorieavonden op de maandagavond en circa 25 excursie- en veldactiviteiten op zaterdag plus een weekend.

De natuurgidsencursus is een cursus door en voor vrijwilligers.

Het diploma "IVN natuurgids" is landelijk erkend.

Een vooropleiding is niet vereist maar enige "groene basiskennis" is natuurlijk wel gewenst.

De kosten voor de hele cursus zal rond de 350 euro gaan bedragen.

Geïnteresseerd? Op maandag 3 november is er een informatieavond.

Op de site www.ivnzoetermeer.nl vind je alle verdere informatie!

Plantenwerkgroep in de Balij

Fred Janssen

Plantenwerkgroep - Inventarisatie do 31 juli 2014 – Km-hok 305751

Aanwezig: Tilly Kester, Bob de Lange, Fred Reeder, Joke de Ridder, Johan Vos en Fred Janssen

Het inventarisatiegebied was gelegen in de Balij. Omdat de scribent van onderhavig verslag dichtbij woonachtig is voelde dit, ondanks het geheel ontbreken van enig competitief karakter in de werkgroep, niettemin aan als een "thuiswedstrijd". We verzamelden op de brug bij de ingang van de Balij. Johan, Bob, Joke, Fred R. en ondergetekende stonden om 19.00 uur gereed. Tilly voegde zich nog bij ons om 19.05 uur. Het weer was uitnodigend. Het gebied werd ook reeds in het voorjaar geïnventariseerd, waarbij destijds het onderzoek naar het voorkomen van Daslook min of meer tot een heilige opdracht gold.

Eens even kijken (Fred Reeder)

De vermelding op onze site van het programma van de plantenwerkgroep was voor SBB (Staatsbosbeheer) aanleiding om ons te wijzen op onze verplichting om voor onze inventarisatie in het gebied van de Balij een zogenaamde "Onderzoeksvergunning" aan te vragen. De vergunning werd ons gelijktijdig verleend onder een aantal voorwaarden. Een daarvan betrof het verbod om honden los te laten lopen. Er ontstond enige discussie wie van ons als hond zou kunnen dienen... Ook moesten we onze onderzoeksresultaten aan SBB doorgeven. Waarvan akte.

Opgetogen togen we aan de arbeid en spoedig vlogen de namen van de aangetroffen planten door de lucht. Behalve de algemene soorten als Groot hoefblad, Gewone berenklaauw (nee, geen snack) Grote brandnetel, Paardenbloem volgden al

Heemst (Fred Reeder)

Gewone netelmot (Fred Reeder)

spoedig wat minder algemeen voorkomende planten, zoals Wilde reseda, wetenschappelijke naam: *Reseda lutea*. Het woord *lutea* betekent "geel" en slaat, niet geheel onverwachts, op de kleur van de bloemen. Wilde reseda groeit vooral op droge zonnige plaatsen op zand of zandige klei.

Enige tijd werd stilgestaan bij een aangetroffen Ruige zegge. Wetenschappelijke naam: *Carex hirta*. De plant staat bijna overal in Europa tot aan de Kaukasus. Zelfs Noord-Afrika en Klein Azië behoort tot haar verspreidingsgebied. In Nederland algemeen. Zij onderscheidt zich van de overige soorten uit de *Carex* familie door de bladschedes die in dit geval dichte, afstaande haren dragen.

Tot dusver inventariseerden we in de aanloop naar het perceel bos de waterkanten en een tamelijk weideachtige biotoop. De aangetroffen plantensoorten wijzigden zich bij het betreden van het bosperceel. Gewoon nagelkruid, Schijnaardbei, Smalle en Brede stekelvaren lieten zich al spoedig benoemen. Lastiger bleken de verschillende bastaardwederiken op naam te brengen. De verschillen tussen de Beklierde, de Viltige en Kantige basterdwederik waren zelfs met behulp van de loep en een goede flora moeilijk met zekerheid vast te stellen. Oorzaak was wellicht de geringe lichtval dat op de betreffende plek aanwezig was. Opvallend trouwens, hoeveel loslopende honden op dat tijdstip blijken gaven van hun welhaast tomeloze nieuwsgierigheid naar mensen, die zich buiten de gebaande paden tussen het struikgewas bevonden...

Aardaker (Fred Reeder)

Het bleek ook de avond van de gewone netelmot te zijn, die in de schemering met groten getale van hun aanwezigheid lieten blijken. Op onze weg terug troffen we tot onze verrassing Aardaker aan. Een plant die we al enige tijd in Zoetermeer niet meer hadden waargenomen. Hoewel in bepaalde delen langs de rivieren vrij algemeen, is ze door recreatie en bemesting vrijwel uit Zoetermeer verdwenen. De vondst leidde tot een historische beschouwing over de zogenaamde benoeming van "plant van de dag", die eertijds door de plantenwerkgroep was ingesteld. Besloten werd om dit gebruik in ere te herstellen. Enige tijd leek de Aardaker hiervoor in aanmerking te komen, echter toen men ook nog de Echte heemst (*Althaea officinalis*) had ontdekt werd met algemene stemmen besloten om deze plant met de titel te vereren. Aan een intensieve wilde plantenspeurtocht kwam zodoende een eind, waarna een ieder moe maar voldaan zijns/haars weegs ging.

Bijschrift: deze avond ontdekte Joke, vlak aan het water, liggend op de kale zandige grond een ons onbekende grassoort. Ondanks dat er een aantal geroutineerde floristen naar hebben gekeken bleef het onzeker met welke soort we hier te doen hadden. Eindelijk kwam vanuit het Nationaal Herbarium (Naturalis) het verlossende woord: het was Moerasbeemdgras (Poa palustris), een soort waar je gauw overheen kijkt.

De Benthuizerplas al vroeg in herfststemming

Henk Lubberding

Plantenwerkgroep - Inventarisatie do 14 augustus 2014 – Km-hok 305812

Aanwezig: Fred Janssen, Tilly Kester, Henk Lubberding, Fred Reeder en Johan Vos

Het startpunt was de kruising van Schansbaan en Vestingpad. We hebben deze avond via het Vestingpad naar het bruggetje richting Bolstraschans en via de Schansbaan weer teruggelopen. We waren net op tijd terug want om half negen werd het al aardig donker en begon het te regenen. De planten oogst van deze avond was zeer pover, er was vooral heel veel riet (*Phragmites australis*). Het gaf ons de gelegenheid om sommige planten wat nader te beschouwen, zoals twee soorten tandzaad: Veerdelig tandzaad (*Bidens tripartita*) en Zwart tandzaad (*Bidens frondosa*). Beide zijn van oorsprong invasieve composieten uit Noord Amerika. Tandzaadsoorten zijn moeilijk uit elkaar te houden; de rijpe vruchtjes zijn daar voor een vereiste: ongeveer 5-10 mm grote nootjes met 3 (veerdelig tandzaad) of 2 (zwart tandzaad) naalden. Beide soorten houden van natte, stikstofrijke grond.

Zwart tandzaad (Fred Reeder)

Ook het verschil tussen Perzikkruid (*Persicaria maculosa*) en Beklierde duizendknoop (*Persicaria lapathifolia*) werd weer eens – letterlijk – onder de loep genomen. Beklierde duizendknoop onderscheidt zich van Perzikkruid door de tuitjes die al dan niet zijn voorzien van lange haarachtige uitsteeksels. Verder dankt de Beklierde duizendknoop haar naam aan de talrijke ronde kliertjes aan de onderkant van de bladen. Kenmerkend voor de (goede) waterkwaliteit van de plas is o.a. het voorkomen van de Smalle waterweegbree (*Alisma gramineum*). Deze soort is in 2009 voor het eerst in de Benthuizerplas aangetroffen en we waren natuurlijk erg benieuwd of deze in Zoetermeer zeer zeldzame soort nog aanwezig was. Dat was inderdaad het geval! Van Wouter Balster, die de

De vele grauwe ganzen (Fred Reeder)

waterplanten dit jaar in opdracht van het hoogheemraadschap van Rijnland in kaart heeft gebracht bleek dat Gekroesd (*Potamogeton crispus*) en Schedefontijnkruid (*Potamogeton pectinatus*) nog alom aanwezig zijn.

De meest interessante stadsplant was echter het vijfdelig kaasjeskruid (*Malva alcea*).

Gelukkig was er op de Benthuizerplas ook van alles te zien, zoals veel kok- (*Larus ridibundus*) en zilvermeeuwen (*Larus argentatus*), grauwe ganzen (*Anser anser*) en eenden (*Anas unox*). Zorglijk was het feit dat in het water veel blauwwieren - of met een correctere benaming cyanobacteriën – voorkwamen.

In de nazomer verzamelen de spreeuwen zich weer, zo ook op de Benthuizerplas waar er duizenden de nacht doorbrachten in/op het riet.

Bijschrift redactie: *Dit jaar heeft de gemeente de plantenwerkgroep gevraagd om de flora in de bermen grenzend aan het water van de Benthuizerplas in kaart te brengen. De Benthuizerplas is één van de vier Zoetermeerse natuurkernen waarvan afgesproken is dat de natuurwaarden daar structureel worden gemonitord. Naast de plantengroei zullen Rijnland en een Ecologisch adviesbureau ook verschillende diergroepen in beeld brengen. We zijn benieuwd naar het resultaat.*

Spreeuwenwolven (Fred Reeder)

Inventarisatie in het kader van het Project Bloeiend Bermen.

Fred Reeder

Bermen fietspad 90 tussen de Meerpolderdijk en de dr. van Noortstraat in Stompwijk op 20 augustus 2014

Aanwezig Joke de Ridder, Johan Vos, Henk lubberding en Fred Reeder

Zoals al in eerdere edities van de Nieuwsbrief dit jaar is aangegeven heeft de Plantenwerkgroep haar medewerking toegezegd aan het Bloeiende bermen project. Op de website <http://www.landvanwijkenwouden.nl> en dan bloeiende bermen aanklikken staan alle wetenswaardigheden van dit project.

Het weer had wat beter gekund (Fred Reeder)

In het kort is het een project om de bermen van een aantal fietspaden buiten de bebouwde kom te gaan inzaaien met voor het biotoop en de locatie geschikte bermenplanten. Daarna zullen deze bermen als hooiland worden beheerd.

Een en ander met het doel om het agrarisch polderlandschap voor insecten leefbaarder te maken zodat er routes ontstaan die uitwisseling tussen insectenpopulaties mogelijk maken. De medewerking van de PWG bestaat hieruit dat we dit jaar een nulmeting doen en dan in ieder volgend jaar één of twee keer dezelfde routes doorlopen.

Joke, Johan, Henk en Fred waren om deze reden op woensdag 20 augustus 's morgens in de stromende regen terug te vinden in de bermen van fietspad 90. Aan de hand van de eerder gekregen instructies werd op drie plaatsen langs het fietspad in de westelijke berm een strook van 50 meter lang en circa 2 meter breed uitgezet. De begin- en eindpunten werden vastgelegd met behulp van de GPS zodat een volgend keer weer terug kan worden gevonden.

Vervolgens werden alle plantensoorten die er voorkomen genoteerd. Uitdrukkelijk alleen de planten die in de grond staan en niet met de voeten in het water. Ook de planten die binnen 50 cm van het asfalt staan werden niet meegenomen bij het aanstrepen.

Na het aanstrepen was het vaststellen van de bedekking per soort aan de beurt

Instructie: Vermeld de bedekking per soort. Hieronder volgt de meest gebruikte methode voor de mate van voorkomen van soorten (methode Braun-Blanquet).

Achter iedere soort wordt dus één van de navolgende indicaties genoteerd.

<i>r</i>	<i>bedekking < 5%, niet meer dan 4 ex. in de opname</i>
<i>+</i>	<i>bedekking < 5%, minder dan 3 ex. per m²</i>
<i>1</i>	<i>bedekking < 5%, 3-10 ex. per m²</i>
<i>2m</i>	<i>bedekking < 5%, meer dan 10 ex. per m²</i>
<i>2a</i>	<i>bedekking 5-12%, aantal ex. Willekeurig</i>
<i>2b</i>	<i>bedekking 13-25%, aantal ex. Willekeurig</i>
<i>3</i>	<i>bedekking 26-50%, aantal ex. Willekeurig</i>
<i>4</i>	<i>bedekking 51-75%, aantal ex. Willekeurig</i>
<i>5</i>	<i>bedekking 76-100%, aantal ex. Willekeurig</i>
<i>0</i>	<i>mate van voorkomen onbekend</i>

Het zal duidelijk zijn dat dit wel voor de nodige discussie zorgde. Maar we zijn er, denk ik, redelijk uitgekomen.

Hoe zal dir erover 2 jaar uitzien?
(Fred Reeder)

Voor een regelmatig gebruiker van dit fietspad, zoals ik zelf ben, is het overduidelijk dat er meerdere “nulmetingen” gedaan hadden moeten worden voor een goed beeld van de stand van zaken in deze vakken. Er ontbreken nogal wat planten op de lijst. We zijn benieuwd wat het inzaaien voor een effect zal hebben de komende jaren. Vak 1 en 3 worden wel ingezaaid. Vak 2 wordt ongemoeid gelaten. Laten we hopen dat er dan meer soorten staan dan de nu gescoorde 20 per vak.

Na 1,5 uur kwam het zonnetje weer tevoorschijn zodat we al napratend ons boterhammetje droog konden opeten. De klus was geklaard, de paraplu's konden worden dichtgeklapt, wellicht tot volgend jaar.

Stadsplanten in Zoetermeer deel 1

Marja Kreike

Plantenwerkgroep - Inventarisatie do 28 augustus - hok KM 305734

Aanwezig: Anke de Bruyn, Tilly Kester, Marja Kreike, Bob de Lange, Fred Reeder, Joke de Ridder en Johan Vos

Het regende al op weg naar het stadsmuseum in de Dorpsstraat, waar we vroeger dan normaal verzamelden. Wie daardoor te laat kwam miste Johan's verslag van zijn onaangename confrontatie met de arm der wet. Eerder deze maand vond de politie hem tijdens het inventariseren verdacht en wenste men uitleg over zijn aanwezigheid in het groen. Dat hij niet op zijn blauwe ogen en staat van dienst geloofd werd was een vernederende ervaring.

Gelukkig weer droog (Fred Reeder)

Een kwartiertje later dan het afgesproken tijdstip werd het droog en konden we op pad. Johan wilde de vaart erin zetten. Het zou vroeg donker worden en er waren veel hotspots die hij wilde bezoeken. Dit alles met het oog op de Floron-inventarisatie twee dagen later in hetzelfde stadse gebied. In tegenstelling tot wat ik gewend ben ging het dus in een sneltreinvaart. Meerdere malen hoorde ik: 'Kom we gaan verder, we komen hier zaterdag nog!' Voor gemoedelijke babbels was geen tijd.

'Zie ik Heen in de slootkant, die zegge daar?' Punt gescoord, maar het is geen zegge, maar een bies. Jammer, half punt eraf. Het lekkere tempootje was voor sommigen iets te snel. Halverwege de geplande route waren we Bob kwijt. Met zijn pas aangeschafte camera is hij begonnen aan een nieuw fotoarchief; het oude is immers bij de brand verloren gegaan.

Voor iemand zoals ik, die af en toe mee loopt, was weer genoeg te leren. Bij de oude kern heb ik dank zij het hoge tempo maar twee keer een flora uit de tas gezien. Het tandzaad moest exact gedetermineerd worden (Zwart Tandzaad) en ook bij zo'n vermaledijde kruisbloemige wachtte ik bescheiden op de precieze determinatie (.....). Soms verlies ik de moed, maar de nieuwe soorten die we vinden maken het altijd weer goed.

Met zijn allen stonden we om de Groene Naalbaar. Wat een schitterend grasje, wuivend in volle pracht. Als ik denk de zwaluwtong te zien (dat is lang geleden!) dan blijkt het een Heggenduizendknoop te zijn. De vleugels van het vruchtje zijn namelijk breder. Als ik later denk weer een heggenduizendknoop te zien is het een Japanse Duizendknoop.

Groene naalbaar (Bob de Lange)

Japanse duizendknoop (Fred Reeder)

Dat deze soort, net als zijn gekweekte verwant de Bruidsluier, behoorlijk kan woekeren blijkt uit het woud van stammetjes onder het prachtig bloeiende groen. Late bloeiers, die duizendknopen. De beklierde variant stond overall samen met het Perzikkruid in verloren ruige hoekjes achter het spoor. Ooit vond men hier kleine modderkruipers in een vanaf de weg onzichtbare vijver. Terwijl Joke na het eten van een sleedoornbes haar gezicht weer in de plooi tracht te krijgen zien we ineens een bloeiende vlinderbloemige. Brede vleugels langs de steel.

Waarachtig, daar kwamen de flora's toch weer even tevoorschijn. Niet de Brede, ook niet de Ruige, maar uiteindelijk een Tuinlathyrus, vanwege de enorme afmeting van de nog aanwezige laatste bloem.

Ergens in een versteende tuin, waar we ons weer enige tijd verdacht opstelden, vond men iets leuks. Het betrof de Muurfijnstraal, een straatplant in opmars en een prachtige aanwinst voor onze flora volgens Ton Denters. Het was een uitbundige tweekleurige bloementuil. Het Harig Vingergras werd mij aangereikt. Dat heb ik eerder gezien, maar nu ineens valt het kwartje en weet ik dat de graspollen op mijn terras thuis van deze soort zijn. De opvallende aren zijn daar nog niet zo zichtbaar omdat we er steeds overheen lopen. Nog een laat bloeiend gras: de Europese Hanenpoot. Vaak moet je het alleen herkennen aan pol en blad, maar nu het bloeit, kun je er niet omheen. De aren vallen enorm op en zien er werkelijk uit als een hanenpoot. Grassen leren kennen is een kwestie van een lange adem hebben. Ooit gaat het lukken. Het werd te snel donker op deze laatste avondinventarisatie van dit jaar. Het laatste plantje was de Dubbelkelk, een soort die ik vergeten was. Nog een paar zaterdagen en dan zit het seizoen er weer op.

Muurfijnstraal (Bob de Lange)

Stadsplanten in Zoetermeer deel 2

Johan Vos

Floron stadsplantenexcursie - Inventarisatie za 30 augustus - hok KM 305734

Aanwezig: Niko Buiten(Floron), Tilly Kester, Bob de Lange, Fred Reeder, Joke de Ridder, Johan Vos en Ben Zonneveld (Naturalis)

Even schuilen (Fred Reeder)

Er werden in de ochtend stevige buien voorspeld en dat hebben we gemerkt ook. Tussen de buien door scheen de zon en was het aangenaam, de zon heeft nog veel kracht, deze tijd van het jaar. In principe hebben we de route van donderdagavond opnieuw gelopen. Het grote verschil met donderdag was dat we nu veel meer tijd hadden om soorten met behulp van de flora te determineren. Het gekke is dat als je de jou bekende soorten via de officiële sleutel gaat determineren je lang niet altijd goed uitkomt! Zo was de Bolletjesraket van donderdagavond ineens niet meer zo

zeker en ging de eerder genoemde lathyrus definitief als "Tuinlathyrus" de boeken in. Ook de bastaardwederiken riepen, maar dat is gebruikelijk, weer de nodige discussie op.

Ben Zonneveld was speciaal gekomen om te kijken of wij soorten zouden aantreffen waarvan hij materiaal kon meenemen om het DNA van te meten. De meeste soorten zijn inmiddels “doorgemeten” maar Ben had toch nog een wensenlijstje van ontbrekende soorten bij zich.

Kransgras (Fred Reeder)

Uiteindelijk zorgde deze lange zaterdag, het was 15.30 uur dat we bij het stadhuis afscheid namen, toch nog voor de nodige verrassingen. Het nieuwe, dit jaar aangelegde parkje naast de Leidsewallen leverde het hele scala bekende ganzenvoeten en meldes op. Daar kwamen we ook Hanenpoten tegen die we tot nu toe nog niet eerder in Zoetermeer hebben waargenomen: de stekelige hanenpoot (*Echinochloa muricata*). De gewone Europese hanenpoten vertoonden hier aartjes met uitzonderlijk lange naalden. Rond het tijdelijk parkeerterrein naast de Nikolaaskerk

doken ook nog een aantal leuke soorten op.

1. Koningskaars (*Verbascum thapsis*): een soort die we in Zoetermeer hoogst zelden langs de railinfrastructuur aantreffen,
2. Reuzenzwenkgras (*Festuca gigantea*): een plant van oud bos waarvan de enige groeiplaats in Zoetermeer het pastoorsbosje achter de begraafplaats bij de Nikolaaskerk is, grenzend aan het parkeerterrein waar we hem aantreffen.
3. Een Ruige of Hoge fijnstraal (*Conyza bilbaoana* of *C. sumatrensis*): Deze hoge plant heeft ons heel wat hoofdbrekens gekost. De nieuwkomer Ruige fijnstraal staat nog niet in de flora en is recent in een aantal steden opgedoken. De Hoge fijnstraal is al in 2010 in Buytenwegh waargenomen maar heeft volgens de Heukels' flora grotere bloemhoofdjes.
4. Tuinkaasjeskruid (*Malva sylvestris* f. *rosea*): een bijzondere vorm van het Groot kaasjeskruid met paarsrode geaderde bloemen die als sierplant in de handel is en gemakkelijk verwildert.

Aan de voet van een lantaarnpaal aan de Bijdorplan troffen we een nooit eerder gevonden stadsplant aan, de Tapijtbloem (*Sutera cordata*), een soort die oorspronkelijk afkomstig is uit Zuid-Afrika en hier als tuinplant in de handel is.

In het laagbouwwijkje dat grenst aan de markt troffen we Steenkruidkers op de plek waar deze plant het liefste groeit (aan de voet van een paaltje in de verharding), een enorme groeiplek van Kaal knopkruid in een verwaarloosde tuin, Kransgras en Gele helmbloem. Een straat verderop Geelrode naalbaar en Hangende zegge. Al met al een zoektocht die een rijke oogst aan stadsplanten heeft opgeleverd. Rest mij nog om te melden dat iedereen die zeer vertrouwd is met de wilde planten van een bepaald gebied “blinde vlekken” ontwikkelt. Een prachtig voorbeeld hiervan is dat we de geelbloeiende fors uit de kluiten gewassen kruisbloemige met stijf tegen de bloei-as omhooggerichte hauwen gewend zijn Zwarte mosterd te noemen. De bladen zijn zeer veelvormig en ontbreken later als de planten uitgebloeid

Tapijtbloem (Fred Reeder)

zijn. Dat er lage kruisbloemige soorten voorkomen met hauwen tegen de bloei-as geplaatst die later bloeien hebben we altijd voor lief genomen.

Rokkeveen
Joke de Ridder

Plantenwerkgroep - Inventarisatie za 13 september 2014 – Km-hok 305755

Aanwezig: Bob de Lange, Wim de Liefde, Henk Lubberding, Joke de Ridder en Johan Vos

Na een zeer natte augustus is het nu al een paar weken prachtig weer, en het was dan ook heerlijk inventariseren. Veel planten staan nog, of weer, in bloei. We begonnen met het talud van de

Gespiegeld (Bob de Lange)

Oostweg, waar veel te zien was. Vanzelfsprekend soorten als Duizendblad, Melganzenvoet, Akkerdistel, Bijvoet, Peen, maar ook Avondkoekoeksbloem, Veldlathyrus, en Kleine zandkool. Later vonden we ook Grote zandkool, en dus konden we het verschil goed zien: de Grote zandkool heeft een gesteelde vrucht (steriel deel direct onder de hauw) terwijl die bij de Kleine zandkool ontbreekt. Johan liet ons ruiken aan de gekneusde bladeren; ze ruiken naar rubber. Dat staat dan weer niet in de flora.

In september kun je veel gele kruisbloemigen verwachten zoals laat bloeiende rassen van Raapzaad, Zwarte mosterd, Herik, en daar zitten lastige determinatieproblemen bij. We vonden er één waarvan Johan vermoedde dat het Grijs mosterd is. De laatste tijd is deze plant vaker in Zoetermeer gezien. Voor een definitief oordeel stuurt Johan de plant op naar Leiden (Naturalis, Nationaal Herbarium). Als het inderdaad Grijs mosterd is, hebben we weer een nieuwe soort waar we in Zoetermeer op moeten gaan letten. Hij lijkt op Zwarte Mosterd maar is een veel minder forse plant.

Verder naar het bedrijventerrein Lansinghage. Hier zagen we tussen de straatstenen Bleekgele droogbloem. Ook hiervandaan nam Johan een plant mee, een heel stevig nogal blauwig gras. GPS-coördinaten werden genoteerd van Kaardenbol, en Brede wespenorchis.

Natuurlijk konden we ook planten als Vertakte en kleine leeuwentand en Gewoon biggenkruid noteren en ons de verschillen tussen deze soorten nog eens inprenten.

Bijvoet (Bob de Lange)

Bob maakte foto's met zijn nieuwe lens die de plant van alle kanten belicht, ik ben benieuwd of ze gelukt zijn. Zelf vind ik het scherpstellen bij een plant nog steeds erg lastig.

Riet (Bob de Lange)

Langs het gebouw van een motorzaak lag een waar tapijt van Zevenblad.

Het werd tijd voor een ander biotoop, we gingen vanaf een brug in het water kijken. Wat de soorten betreft viel dat een beetje tegen, er stond vooral veel Riet, een paar Grote egelskoppen en veel Dwergkroos en Watergentiaan in het water. Daarna gingen we de woonwijk in. Hier vonden we een mooie reeks stadsplanten: Brede lathyrus, Vijfdelig kaasjeskruid, Oosterse Karmozijnbes, en

Walstroleeuwenbek, de laatste zowel in het roze als in het paars. In een verwaarloosde tuin van een huis dat blijkbaar al lang leeg stond troffen we nabloeiende Prachtklokjes aan. Ook Klein kaasjeskruid stond, of beter gezegd: lag er mooi bij, het is een echte kruiper. Tot slot vonden we ook weer Straatliefdegras, de restanten van Gewoon langbaardgras en Kransgras, de laatste jaren komen we dat laatste op steeds meer plekken tegen.

De terugtocht naar de fietsen, langs het water aan de Paletsingel, leverde alleen nog Harig wilgenroosje en Watermunt op. Maar er waren toch zo'n 130 soorten gestreept, wat helemaal niet slecht is voor een ochtend in september.

Orchideeën van Nederland gezocht (ontvangen via natuurbericht.nl)

Bericht uitgegeven door Werkgroep Europese Orchideeën op zondag 21 september 2014

De afgelopen drie jaar werkten enkele leden van de Werkgroep Europese Orchideeën aan een nieuw

Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata* subsp. *maculata*) (Mark Meijrink)

boek De Orchideeën van Nederland. De auteurs willen nu alle waarnemingen van orchideeën volledig krijgen. Geef daarom uw waarnemingen van orchideeën door.

Wat kunt u verwachten van het boek?

Anders dan gebruikelijk zal het gehele boek allereerst digitaal worden uitgegeven. Dit houdt in dat het geheel gratis beschikbaar komt. Daarnaast geeft het de auteurs meer vrijheid om een gewichtig werk neer te zetten. Bij

gedrukte versies is er namelijk altijd een spanningsveld tussen het aantal pagina's en het betaalbaar houden van een werk. Het boek zal boordevol informatie staan over orchideeën en rijkelijk voorzien zijn van foto's. Onder andere zal aandacht besteed worden aan de ecologie van alle soorten, waaronder de levenscyclus. Het boek zal ook een geheel geïllustreerde determinatiesleutel bevatten voor alle Nederlandse orchideeën. Dit houdt in dat alle determinatiekenmerken die besproken worden, duidelijk afgebeeld staan. De komende tijd zal een deel van informatie die in het boek verschijnt, op een [speciale website](#) geplaatst worden.

Rietorchis (*Dactylorhiza praetermissa*) (Mark Meijrink)

Orchideeën gezocht!?

Waarschijnlijk kent u het wel...U slaat een verspreidingsatlas open, bekijkt het kilometerhok of uurhok van uw woonplaats en constateert dat net die ene soort niet ingetekend staat. Hebt u orchideeën in uw omgeving staan? Geef dan uw waarnemingen door. Let op: voor verspreidingsgegevens zijn de auteurs enkel geïnteresseerd in waarnemingen op kilometerhokniveau. Het opgeven van de exacte locatie is dus niet nodig!

Opmerking bij het doorgeven van waarnemingen

Bij het doorgeven van waarnemingen vragen wij u rekening te houden met het volgende:

- De waarneming(en) levert u bij voorkeur aan op kilometerhokniveau
- De waarnemingen zijn van na 2000
- De waarnemingen zijn gedaan in Nederland

Hoe geef ik de waarnemingen door?

Uw waarnemingen kunt u doorgeven via deze [invulsheet \(excel; 23 KB\)](#) van de WEO. De ingevulde excel sheet kunt u sturen naar markmeijrink@gmail.com.

Tekst: Mark Meijrink, [Werkgroep Europese Orchideeën](#)

Weidevogels beschermen

Fred Reeder

In maart 2013, na mij pensionering, ben ik begonnen als weidevogelbeschermer. Na het volgen van een cursus van drie avonden werd ik samen met mede beginner Pieter verwacht bij de boerderij van boer Van Vliet voor het weidevogelbeheer in de praktijk. Onze instructeur Martin van de Reep van WGNL (Weidevogelgroep Nootdorp Leidschendam) bracht ons gedurende 1 seizoen van maart tot eind juni de fijne kneepjes van het vak bij.

Het afgelopen seizoen moesten we het op eigen kracht doen. En dat lukte aardig.

Hoe gedragen ze zich? (Fred Reeder)

We gaan als volgt te werk.

Gedurende het broedseizoen lopen we wekelijks een 12 tal percelen af in de grote drooggemaakte polder in Stompwijk. Ik denk dat de aanduiding in de polder tussen de Meerpolderdijk en de weg Leidschendam _ Stompwijk duidelijker is. Een wandel traject van ca. 10 km.

Voor we de polder in gaan kijken we eerst met de verrekijker naar de gedragingen van de vogels in "ons" gebied en leggen dit zo nodig vast op een kaartje. Voor het gebied waar een uitgestelde maaidatum op rust (weiland dat pas na 15 juni

gemaaid en betreden mag worden en dient als vluchtplaats voor vogels) worden de territoria op een kaartje ingetekend. De overige percelen waar bemesten, kunstmest strooien, sloten, maaien of beweiding op gepland is worden stelselmatig afgelopen en gecontroleerd op nesten.

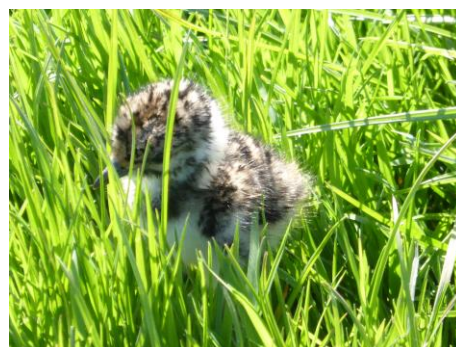

Bij de bezette nesten plaatsen we op geruime afstand een markering zodat de boer bij onderhoudswerkzaamheden, het laten begrazen door de koeien en bij het maaien rekening kan houden met de aanwezige nesten. De coördinaten van het nest worden met GPS vastgelegd. We rekenen vervolgens uit wanneer we verwachten dat een nest uitgekomen zal zijn en dan wordt gecontroleerd of dat inderdaad het geval is geweest of dat er iets anders is gebeurd. Dat laatste is nogal vaak het geval. Predatie door kraaien, vossen en wezels komt nogal eens voor.

Al de verkregen gegevens worden op een kaart en lijstjes bijgehouden in de stal van de boer en op internet ingevoerd en verder verwerkt.

Voor het jaar 2014 waren dit: 31 x kievit, 5 x scholekster, 3 x slobeend, 2 x tureluur, 4 x wilde eend en 8 x grutto-nesten waarvan ongeveer 48% is uitgekomen.

Niet zo'n slecht resultaat denk ik en als je dan ook nog de kleine kieviten en grutto's tussen het hoge gras ziet lopen dan weet je waarvoor je het doet.

Kievitjong (Fred Reeder)

Bijzondere waarnemingen in Zoetermeer

Johan Vos

Rozengal

Rozengal, ook wel mosgal, slaapappelgal of bedeguaargal genoemd, wordt veroorzaakt door een 3 mm. klein galwespje dat *Diplolepis rosae* heet. Het zijn gallen die 5 cm. groot kunnen worden met haarvormige uitgroeisels, eerst groen daarna rood. Ze groeien op wilde (botanische) rozen zoals Hondсроos, Egelantier, Viltroos e.d. De grootste rozengallen groeien op de uiteinden van de rozentakken, maar ze kunnen ook op bladeren groeien en dan blijven ze kleiner.

In de maand mei zetten de galwespjes hun eitjes af. Als je enkele maanden later een gal middendoor snijdt, kun je de larven van het galwespje waarnemen. Nadat ze zich hebben verpopt verlaten ze de gal het volgende voorjaar om op hun beurt eitjes af te zetten op de rozenstruiken in de buurt.

Deze rozengal werd aangetroffen op (Reinier Gillisse)

Rozengallen tref je bij voorkeur aan op planten met een verminderde weerstand, bijvoorbeeld na snoei, droogte of wateroverlast.

De benaming "slaapappelgal" heeft de gal te danken aan een oud volksgeloof waarbij de gal voor het slapen onder het kussen werd gelegd om een diepe slaap te veroorzaken.

Rosse woelmuis (*Myodes glareolus*)

Op 31 juli jl. zagen Dik Vonk en Johan Vos in het Prielenbos een Rosse woelmuis lopen. Het dier maakte een bijzonder relaxte indruk en ging voor onze voeten op z'n dooie gemak zitten eten. Dat strookt met het feit dat over rosse woelmuizen wordt gezegd dat ze niet schuw zijn en zich dus regelmatig laten zien. Hoewel de Rosse woelmuis overal in Nederland kan voorkomen zijn er tot nu nauwelijks nog gedocumenteerde waarnemingen van Zoetermeer bekend.

Rosse woelmuis (Dik Vonk)

Garry Bakker (bSR) meldde begin dit jaar over deze soort: "Vorig jaar oktober hebben wij met inloopvallen drie Rosse Woelmuizen gevangen in het Prielenbos. Dat waren, voor zover na te gaan, de eerste gedocumenteerde voor Zoetermeer. Rosse Woelmuis lijkt stilaan wel aan een opmars bezig in Zuid-Hollandse jonge bossen".

Zilveren moeraswapenvlieg (*Odontomyia argentata*)

Deze wapenvlieg (fam. Stratiomyidae) werd op 11 april 2014 door Henk de Jonge waargenomen langs het water op 10 meter van zijn achtertuin in Noordhove. Zilveren moeraswapenvliegen kunnen voorkomen in moerassen en vijvers, bij voorkeur met kwelinvloed.

Het gaat om een vrij zeldzame soort die vooral gevonden wordt in de zuidelijke helft van het land en in de duinen. Gezien de soort vliegt in de periode half april – begin juni gaat het hier om een zeer vroege waarneming.

Zilveren moeraswapenvlieg
(Henk de Jonge)

Blauwvleugelsprinkhaan (*Oedipoda caerulea*)

Blauwvleugelsprinkhaan (Mark Grutters)

De blauwvleugelsprinkhaan is een typische soort van de zandgrond. In de duinen komt deze stevige veldsprinkhaan nog redelijk algemeen voor maar in onze regio is deze soort bij mijn weten nooit eerder waargenomen. Het was dan ook een complete verrassing dat Mark Grutters (bureau Stadsnatuur Rotterdam) deze soort onlangs in Zoetermeer waar nam en fotografeerde.

Niet alleen de soort zelf is bijzonder, ook de plek waar de soort werd gezien is dat, midden op het witte kunststof dak van SnowWorld! Het dier zal vanuit vlinderperspectief het ongetwijfeld voor zand hebben aangezien.

Vraatbeeld van de jonge larve iepenzigzagbladwesp ook in Zoetermeer

Op 31 juli jl. namen Dik Vonk en Johan Vos, zowel in het Buytenpark als in het Westerpark iepenblad waar met het karakteristieke vraatbeeld van de iepenzigzagbladwesp.

Onderstaande tekst is afkomstig uit de 9de Nieuwsbrief "Kijk op exoten" van september 2014.

In februari van dit jaar is de iepenzigzagbladwesp (*Aproceros leucopoda*) voor het eerst uit ons land gemeld. Het gaat om een uit Japan afkomstige invasieve exoot die sedert 2003 in een aantal Midden-Europese landen is ingeburgerd en daar lokaal ontbladering van iepen kan veroorzaken. De European and Mediterranean Plant Protection Organisation (EPPO) heeft de zigzagbladwesp in 2011 op de waarschuwingslijst geplaatst en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) had deze soort in 2012 als mogelijk risico voor ons land benoemd. De vondst in Nederland betrof enkele jonge larven en vraatsporen aan iepenbladeren die in augustus 2013 waren gefotografeerd langs de IJssel, vlak bij Kampen. Inmiddels is meer bekend over deze soort dat kan helpen om een beter beeld van de aanwezigheid in ons land te krijgen.

Vraatbeeld larve iepenzigzagbladwesp
(Dik Vonk)

Waarnemingen, bij voorkeur met foto en coördinaten van de vindplaats, kunnen worden doorgegeven via www.Waarneming.nl of gemeld bij EIS Kenniscentrum Insecten.

Maaiwerkzaamheden in de vroege herfst.

Monique Snoek

Als ik dit schrijf is de maand september alweer bijna voorbij. De herfst heeft inmiddels zijn intrede gedaan.

Dit jaar begon het blad vroeg te kleuren: begin september werden de haagbeuken al geel en de kornoelje kleurde rood. September is qua werkzaamheden een van de drukste maanden van het jaar. Deze maand staat voornamelijk in het teken van het maaien, en het schoonmaken van de sloten en waterpartijen.

Sommige stukken van de natuurtuin worden 2 maal per jaar gemaaid, waaronder het z.g. Sawagebied. Andere delen maar 1 keer per jaar.

Gemaaide natuurtuin (Fred Reeder)

De 'binnenkant' van de natuurtuin (Sawagebied) wordt gemaaid met een bosmaaier. Deze bosmaaier is voorzien van een slagmes. Met het slagmes wordt het uitgebloeide groen boven de grond in een keer eraf geslagen.

Dit is om verrijking zoveel mogelijk te voorkomen.

Bosmaaier en inhakker (Fred Reeder)

Het bosmaaien kan namelijk ook met een z.g. 'touwtje' gebeuren (veteren), wat je vaak ziet bij het onkruidvrij maken van bestrating. Het groen wordt dan aan gort geslagen wat het afvoeren van maaisel moeilijk maakt en dus nadelig is voor verschaling van de bodem. Het maaisel kan nu enkele dagen drogen en wordt daarna afgeruimd en afgevoerd met behulp van een kruitwagen. Omdat de natuurtuin niet toegankelijk is voor auto's gebeurt dit dus allemaal handmatig en met de 'benenwagen'.

De 'buitenkant' van de natuurtuin, waaronder de polderdijken, worden gemaaid met een z.g. vingerbalk. Deze is het best te omschrijven als een kruising tussen een grasmaaimachine en een heggenschaar.

Het maaisel wordt nu boven de grond afgeknipt. Alle planten zoals Peen, Jakobs kruiskruid, Gewone bereklauw, Pastinaak, Margriet, Harigeratelaar, Knoopkruid, etc., zijn inmiddels voor het grootste deel uitgebloeid en de zaden gerijpt.

Ook dit maaisel wordt allemaal handmatig afgevoerd... dat zijn een hoop kruitwagens. Een hele klus!!!

Na het maaien van de Sawa en de dijken zijn de sloten aan de beurt. Het riet in de sloten wordt afgemaaid met een z.g. 'onderwatermes'. Een soort bosmaaier waarmee, de naam zegt het al, het riet onder het wateroppervlak weggemaaid kan worden.

Dit jaar heeft het riet een enorme hoogte bereikt. Oorzaak is volgens mij de warme winter, het vroege voorjaar en de mooie zomer (augustus niet meegeteld) van het afgelopen jaar.

Natuurlijk heeft de hogere temperatuur een duidelijke invloed gehad op de groei van het riet op de natuurtuin. Met een enorme biomassa tot gevolg...

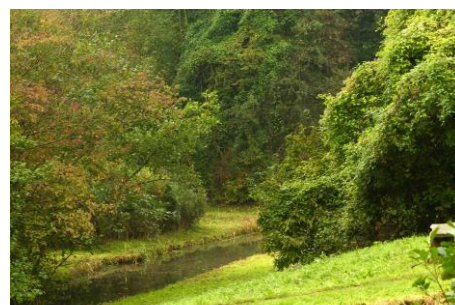
Al het riet en maaisel wordt uiteindelijk afgevoerd naar Waddinxveen alwaar het wordt gecomposteerd.

Als het riet uit de sloten is gehaald wordt met een inhakker het riet onder water nog iets verder weggemaaid. Zo'n inhakker lijkt op een grote zeis met een hele lange stok.

Ook weer een behoorlijk zwaar en vermoeiend karwei.

Het maaien is dit jaar weer achter de rug. Vanwege de ideale weersomstandigheden is het vlot verlopen. Soms is dat helaas wel anders.

Nu even uitrusten, want er volgen nog veel meer herfstklussen. Ondanks dat de natuurtuin er nu een stuk kaler uitziet is een bezoek nog zeker de moeite waard. Kom genieten van de paddenstoelen en het mooie kleurenspeel in de herfst!

Limburgse heuvels ? nee de natuurtuin
(Fred Reeder)

Bijzondere plantenwaarnemingen in Zoetermeer

Johan Vos

Moerasbeemdgras (*Poa palustris*)

Moerasbeemdgras aan de over van het kanaal door het Balijbos (Johan Vos)

Dit slappe gras heeft ons de nodige hoofdbreken gekost. Op 31 juli trof Joke het aan op een kale natte plek aan de oever van het kanaal (met zicht op Delft) door het Balijbos. Volgens de Heukels' flora gaat het om een soort die in ons plantengeografisch district niet algemeen voorkomt. Qua slapheid (holle stengels die lijken op die van watergras) is het wel direct duidelijk dat het om een moerasplant gaat.

Uiteindelijk bracht het Nationaal Herbarium uitsluitel.

Moerasbeemdgras staat blijkbaar bekend als een "moeilijke soort" die je gauw over het hoofd ziet. Ik ga ervan uit dat dat in Zoetermeer ook het geval is geweest, hoewel de soort na 1950 in Nederland wel een duidelijke vooruitgang laat zien. (zie Atlas Nederlandse Flora deel 3)

Op 15 september trof ik deze soort ook aan in Oosterheem, aan de voet van een lantaarnpaal langs het Heemkanaal.

Grijze mosterd (*Hirschfeldia incana*)

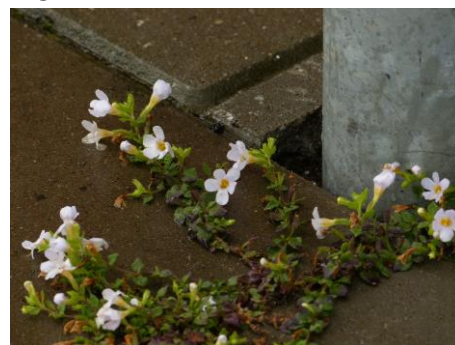
Weer een "nieuwe" geelbloeiende kruisbloemige soort voor Zoetermeer Ongetwijfeld niet nieuw maar tot nu toe aangezien voor een laagblijvende en laatbloeiende Zwarte mosterd. Deze soort werd voor het eerst tijdens onze stadsplantentocht op 30 augustus uitgebreid bekeken. Grijze mosterd werd geopperd als één van de mogelijkheden. Hoewel nog niet definitief door het Nationaal Herbarium bevestigd gaan we er van uit dat we met deze oprukkende soort van zuidelijke herkomst van doen hebben. Ook dit is weer typisch zo'n soort die je, te midden van het hele regiment aan geelbloeiende kruisbloemigen snel over het hoofd ziet. En wij zijn niet de enigen. Zo schrijft Remko Andeweg in het boekje "Vreemde planten in Rotterdam": Wie niet gewend is rekening te houden met de kans deze soort tegen te komen, ziet hem dan ook snel over het hoofd. Opvallend is de kenmerkende verdikking in de snavel.

Grijze mosterd in de berm van de Oostweg (Johan Vos)

Tapijtbloem (*Sutera cordata*)

Ook deze stadsplant hebben we tot nu toe nog niet eerder gezien in Zoetermeer. Ton Denters noemt in "Stadsplanten" Haarlem en Utrecht als steden waar deze tuinvluchteling te vinden is. Daar kan dus Zoetermeer ook aan toegevoegd worden. Het is een kruipend plantje, afkomstig uit Zuid-Afrika

Tapijtbloem aan de voet van een lantaarnpaal (Fred Reeder)

met lang gesteelde witte (blauwe of roze) bloemen dat ongetwijfeld als bodembedekker aan de man gebracht zal worden. Blijkbaar staat deze soort ook bekend onder de naam Guianakruid. We troffen haar op een aantal plekken aan in de verharding rond lantaarnpalen aan de Bijdorplan. Een tuin van waaruit de planten afkomstig zouden kunnen zijn hebben we niet gezien.

Stekelige hanenpoot (*Echinochloa muricata*)

Langs de Leidsewallen, ter hoogte van het nieuw aangelegde Palensteinparkje troffen we op 30 augustus jl. afwijkende hanenpoten aan. Maar ook de daar ruimschoots vertegenwoordigde "gewone" Europese hanenpoot viel op door zijn extreem lang genaalde aartjes. De afwijkende hanenpoten vielen op door hun brede blad waarvan het basale (onderste) deel de bloeihalm schuin omvatte. In de Heukels' flora staat vermeld dat deze voor Nederland nieuwe soort nog maar op enkele plaatsen in het stedelijk gebied is waargenomen. Ben Zonneveld van Naturalis die ook aanwezig was heeft materiaal meegenomen en doorgemeten. Zijn conclusie luidt: *Echinochloa muricata* 1.93 picogram DNA per kern!

Stekelige hanenpoot aan de oever van de Leidsewallen (Johan Vos)

Hoge fijnstraal (*C. sumatrensis*)

Hoge fijnstraal in het dorp (Tilly Kester)

Hoge fijnstraal werd een in 2010 voor het eerst op een braakliggend terrein in Buytenwegh waargenomen. Deze soort wijkt af van de Canadese fijnstraal door de grijs-groene kleur, de relatief brede bloemhoofdjes (5-11 mm.) en de relatief late bloei. Hoge fijnstraal is afkomstig uit Zuid-Amerika, verovert sinds 1999 de Nederlandse steden en staat op vergelijkbare plaatsen als de Canadese. Dit jaar vielen in Zoetermeer de vele fijnstralen op die niet voldoen aan het beeld dat we van Canadese fijnstraal hebben.

Hoewel we nog geen absolute zekerheid over deze fijnstralen hebben gaan we er voorlopig van uit dat we te maken hebben met Hoge fijnstraal. Dat dit nog niet helemaal zeker is komt omdat er sinds kort ook nog een er op lijkende soort Ruige fijnstraal (*C. floribunda*) in opkomst is. Deze soort staat echter nog niet in de Heukels' flora maar is al wel waargenomen in Rotterdam.

Moerasvaren (*Thelypteris palustris*)

Al vele jaren groeit er op de kademuur aan de Klipperkade in de Leyens een bijzondere varen. Gezien ik aan de onderzijde van de bladen nooit sporangiënhoopjes heb waargenomen bleef het onzeker met welke soort we te maken hebben. Mensen met verstand van varens hielden het, met de nodige slagen om de arm op moerasvaren. Deze soort echter komt maar zelden in de stad voor en als dat al het geval is blijven de planten vrijwel

Moerasvaren? Op de kade wand in de Leyens (Johan Vos)

altijd steriel. Dit jaar had ik mij voorgenomen om in het najaar nog een keer extra te gaan kijken of er wellicht toch sporangiën gevormd zouden zijn. Maar wat bleek, een door de gemeente ingehuurde aannemer had de kadewand van al zijn plantengroei ontdaan. Vandaar dat ik een foto van deze varen (eerder genomen dit jaar) aan u wil voorleggen met de vraag of u het eens bent met deze conclusie of dat u een andere mening bent toegedaan.

Nieuwe tuinsoorten

Winfried van Meerendonk

Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*)

Bruine winterjuffer (Hanneke Hoogvliet)

De bruine winterjuffer is een soort die tot nog toe niet binnen mijn gezichtsveld was verschenen. De biologie van deze soort is heel interessant, want de imago's (volwassen dieren) kunnen een winter met vorst overleven door zich onbeweeglijk vast te klampen aan een plantenstengel. Ze moeten haast wel over een soort antivries beschikken, want de meeste insecten zouden dan het loodje leggen. Het zijn, zoals de naam al aangeeft, bruin gekleurde juffers die nog een opvallend kenmerk hebben. Ze houden de vleugels aan één kant van het lichaam tegen elkaar aan geklapt. Gewone juffers houden ze boven het achterlijf samengeklapt en pantserjuffers houden de vleugels half open.

Na de winter worden de eerste winterjuffers actief in maart, dus nog voordat de vuurjuffer zich laat zien. Die laatste soort moet dan ook eerst uitsluipen. Na zo'n 3 maanden na de eiafzet sluipen de verse imago's van de bruine winterjuffer weer uit, waarna ze zich gaan voortplanten en uiteindelijk zich als echte winterjuffers gaan gedragen door de eerstvolgende winter in rusttoestand door te brengen.

Op 11 september ontdekte ik een juffer in de tuin die er wel erg bruin uitzag. Al gauw viel houtpantserjuffer, die in die tijd al volop vliegt, af en bleek het inderdaad om de bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) te gaan. Voor mij niet alleen een nieuwe tuinwaarneming maar een soort die ik nooit eerder in levende lijve had gezien.

Grote wolbij (*Anthidium manicatum*)

Ieder jaar komt in de zomer de moerasandoorn op in de tuin en vormt dan een flinke groeiplaats. De lipbloemen trekken vooral hommels aan. Een agressief rondvliegende "zweefvlieg" trok de aandacht. Het had er alle schijn van dat het insect de groeiplaats van de moerasandoorn, oftewel de nectarbron, verdedigde tegen andere insecten en zelfs tegen de grotere soorten hommels. Ik sloeg de boeken er maar eens op na en daaruit bleek dat het mannetje van de grote wolbij andere insecten die

Grote wolbij (Winfried v Meerendonk
Bewerking Arno v Bergen Henegouwen)

niet snel genoeg uit zijn territorium verdwijnen kan beschadigen door de doornachtige uitsteeksel met gekromd achterlijf tegen de vleugels van de concurrent aan te rammen waardoor deze gehavend ter aarde stort. Vanaf 16 juli vloog de wolbij minstens 4 dagen rond boven de moerasandoorn zolang als het zonnig was. Vanwege vakantie kon ik het vervolg niet noteren, maar deze soort had ik hier nog nooit in de tuin gezien en het gedrag is bijzonder interessant. Ik kon er enkele foto's van maken als bewijs.

Een batlogger in bruikleen van de Gemeente Zoetermeer

Marga van der Tol

Batlogger (Marga van der Tol)

Vleermuisgeluiden zijn geluiden die te hoog zijn voor het menselijke gehoor. Al lange tijd gebruiken mensen een batdetector om die geluiden toch hoorbaar te maken. Meestal ga je als volgt te werk: je wandelt rond met je batdetector in een gebied en luistert naar de vleermuisgeluiden die je hoort. Met behulp van een eenvoudig tabelletje breng je de geluiden op naam en als je maar vaak genoeg vleermuizen telt hoor je alle soorten regelmatig en herken je de geluiden op den duur.

De Batlogger doet dat anders. Die ligt in een tuin of op een balkon en registreert daar alle ultrasone geluiden die er zich voordoen. Je hoeft niet bang te zijn dat hij gesprekken afluistert, dat kan de batlogger niet horen. Wel als er een vleermuis langs vliegt, dan neemt hij het geluid op, inclusief wat extra gegevens zoals de GPS-locatie, de temperatuur en de datum. Zo kan je een inschatting maken van welke vleermuissoorten, waar voorkomen. Dat is interessant en handig om te weten. Vleermuizen zijn hele nuttige dieren die het beschermen meer dan waard zijn, maar waar we nog niet veel van afweten. Ze eten ca 3000 insecten per vleermuis nacht. Ze kunnen echter niet voor zichzelf opkomen, dat zullen wij moeten doen en daarbij is de batlogger een nieuw hulpmiddel.

Terug naar de batlogger, die inmiddels een hele nacht heeft liggen meten, en diverse geluiden heeft opgeslagen in zijn geheugen. Vervolgens ga je naar de computer en met behulp van de bijgeleverde Batexplorer software analyseer je de geluiden. Deze software helpt je een handje op weg, hij vertelt je aan de hand van een reeks metingen precies welk geluid bij welke soort hoort. Soms is de software niet zeker en dan moet je zelf aan de slag om uit te zoeken welke soort het betreft. Dan moet je goed luisteren en meestal lukt het dan wel. Soms blijf je twijfelen, en gelukkig zijn dan de mensen van Bureau Stadsnatuur Rotterdam bereid om ons te helpen.

De software is ook zeer geschikt om vleermuisgeluiden mee te leren herkennen. Het heeft namelijk een heleboel voorbeeld geluiden aan boord en van verschillende geluidstechnieken. Een aanrader voor wie dat wil leren. Hier is de download link:

<http://www.elekon.ch/en/batlogger/downloads/batexplorer-software/>

Het uitwerken van de metingen is soms nog wel lastig. Als er transformatorhuisjes in de buurt staan bijvoorbeeld geven die prachtige klikken maar soms zoveel dat je tussen de transformatorklikken de vleermuizen niet meer herkent. Ik had eens 6000 metingen en daartussen zaten ca. 60 vleermuizen. Dus al met al blijft het werk voor experts en doorzetters. Maar het is wel een enorme stap vooruit in de richting van ons doel, de vleermuizen te beschermen.

OPROEP

Woont u in Zoetermeer en bent u benieuwd of en welke vleermuissoorten bij u in de buurt rondvliegen? Neem dan contact met ons op, dan maken wij een afspraak voor een meting. We leggen dan de batlogger een nachtje in uw tuin of balkon en komen die de volgende dag weer ophalen. Het uitwerken van de metingen kan even duren, maar de resultaten worden altijd aan u persoonlijk gemeld. De metingen worden ook gebruikt in ons onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen in onze stad.

Naast de metingen met de batlogger rijden wij fietsroutes door Zoetermeer, en in het voorjaar gaan we op zoek naar kraamkolonies. Wilt u dat een keertje meemaken? Of wilt u meer weten over de batlogger of de batexplorer software, stuur dan een mail naar info@vleermuisplatformzoetermeer.nl

Blijf op de hoogte van onze activiteiten via onze facebookpagina:

<https://www.facebook.com/VleermuisplatformZoetermeer>

of kijk op onze website: www.vleermuisplatformzoetermeer.nl

Ter afsluiting

Fred Reeder

Dit is alweer de tiende nieuwsbrief van de KNNV Zoetermeer. Ten dele gevuld met verhalen van en over werkgroepen. Wist u dat je deze werkgroepen al van een afstand kan herkennen.

Er loopt een aantal mensen met kijkers en fototoestellen te turen naar iets op het voetpad. Ja, wel dat is hoogst waarschijnlijk de libellen werkgroep.

In een achteraf gangetje tussen de huizen en tuinen zitten een aantal volwassenen op hun knieën naar iets te staren bij een schutting. Dan heb je vast met de plantenwerkgroep te maken.

En dan nog dat groepje mensen dat verspreid tussen de bomen van parken overal takken en boomstammen optilt en roept van "Kijk eens een " en ja hoor dat is de paddenstoelen werkgroep.

(Tilly Kester)

(Wim de Liefde)

Maar er is de afgelopen maand ook nog een ander werkgroepje gesignaleerd met de volgende achtergrond.

Voor deze nieuwsbrief werken Johan en Fred nauw samen.

Voor de data verwerking van alle waarnemingen moet je bij Wim en Johan zijn en voor de website is er een nauwe samenwerking tussen Wim en Fred.

Dit is op een aparte manier tot uiting gekomen op de oude tuin van Tilly en Wim waar Johan en Fred gezamenlijk hun bijdrage hebben geleverd aan de sloopwerkzaamheden van Wim.

Volgende Nieuwsbrief

De volgende nieuwsbrief zal in de eerste helft januari 2015 verschijnen.

Kopij van de leden voor de nieuwsbrief **voor 25 december** richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.